

Kunnskapsdepartementet

Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo

Telefon 21 02 34 00

Telefaks 21 02 34 01

Besøksadresse Tollbugata 35

Kontingentkonto 8380 08 68621

Bankkonto annet 8380 08 68605

post@forskerforbundet.no

www.forskerforbundet.no

Foretaksnr 971 422 505

Deres ref:

Vår ref: 115375/1

Vår dato: 29.10.2014

Hørings svar "Utdanning og forskning i spesialpedagogikk - veien videre. Rapport fra ekspertgruppen for spesialpedagogikk 2014.

Vi viser til invitasjon til høring om rapporten «Utdanning og forskning i spesialpedagogikk – veien videre», utarbeidet av Ekspertgruppen for spesialpedagogikk. Forskerforbundet oversender med dette sin høringsuttalelse til rapporten.

I følge rapporten er Statped's rolle primært å gi veiledning til PPT, barnehager og skoler og foreldre og hjem, innenfor spesifikt avgrensede områder. Statped's medarbeidere bør ikke forelese på områder de selv ikke forsker innenfor. Statped skal heller ikke gis ansvar for fagdeler innen et studium, slik praksis har vært inntil nå. Dette er begrunnet med at Statped i motsetning til høyskoler og universiteter ikke driver spesialpedagogisk forskning (s.18). Vi er imidlertid av den oppfatning at Statped gjennom sin forankring i praksisfeltet, tjenesteyting og systemarbeid overfor kommuner og fylkeskommuner samt medarbeidernes høye faglige og akademiske nivå, gir mulighet for spesialpedagogisk kunnskapsutvikling i praksisfeltet samt analyser av kunnskapsbehov, i et samarbeid mellom forskere, praktikere og brukere.

Forskerforbundet ser Statped som en viktig aktør som i samarbeid UH-sektoren kan utvikle nye arbeidsformer som kan bidra til nødvendig sammenheng mellom forskning, utdanning og profesjonsutøvelse, solid forankret i praksisfeltet.

I uttalelsen kommenteres innledningsvis rapportens kunnskapsgrunnlag, faglige og analytiske tilnærming. Videre gir vi våre kommentarer og innspill til kapitlene 2,3, 5-9. Som vedlegg 1 følger en beskrivelse av Statped's bidrag i spesialpedagogisk utdanning og forskning og vedlegg 2 som er en påpekning av feil og mangelfull informasjon om relevante aktiviteter ved Høgskolen i Bergen.

Rapportens kunnskapsgrunnlag, faglige og analytiske tilnærming

Ekspertgruppen har utført et omfattende arbeid i å undersøke og beskrive det spesialpedagogiske utdanningsfeltet. Vi etterlyser likevel en mer dypgående drøfting og vurdering av spesialpedagogikk som fagfelt, samfunnets behov for spesialpedagogisk hjelp og hvilken spesialpedagogisk kompetanse det er viktig å utvikle. Det burde vært et større fokus på hvordan arbeide annerledes, i stedet for hvordan arbeide med de som er annerledes. Denne mangelen gjør at det kan stilles spørsmål ved om ekspertgruppens vurderinger vil føre til vesentlige endringer i det

spesialpedagogiske felt slik det vises til i formålet for gruppens mandat - *tidlig hjelp og tilpasset opplæring for alle*.

Ekspertgruppen peker flere steder selv på det svake kunnskapsgrunnlaget for rapportens analyser og anbefalinger. Det gjelder manglende oversikt over utdannede spesialpedagoger i Norge (s. 29), vansker med å danne seg et «klart bilde av innholdet i studiene innen spesialpedagogikk» (s 47 -48), og begrensningene i NIFUs rapport (Holen, Sivertsen, Gjerustad 2013) (s.127-129). I tillegg peker Ekspertgruppen på at analyser og anbefalinger utelukkende bygger på institusjonenes egenvurderinger, ingen ekstern evaluering. Dette problemet gjenspeiles i Ekspertgruppens uttalelse om at «Inkluderingsbegrepet er godt ivaretatt» (s.51), trass i at den i følge sin egen vurdering ikke har data om studentenes «opplevelse» (s.51).

Ekspertgruppen selv peker på manglende presis kunnskap om kompetansenivå hos ansatte i spesialpedagogutdanningene i UH-sektoren. Vår er faring er at fagmiljøene ofte er små med svak kompetanse, der ikke alle lærerne har faglig bakgrunn i spesialpedagogikk.

Kapittel 2: Spesialpedagogikk som fagfelt

Ekspertgruppas forståelse av spesialpedagogikk framgår i kapittel 2.3. Det refereres her til forebygging og avhjelping av vansker som to sider av samme sak. Videre skilles det mellom tre forståelsesmåter – *den individuelle, den samfunnsmessige og den relasjonelle*. Utvalget går ikke nærmere inn på en egen diskusjon av disse forståelsesmåtene, men «konkluderer» at *spesialpedagogikkens kjennetegn er at den er rettet seg mot barn, unge og voksne med særlige funksjons-, lærings- og utviklingsproblemer*. Spesialpedagogikk som fagfelt knyttes dermed til ulike kategorier av vansker (s.25).

Det er et tilløp til diskusjon av dikotomien mellom et vanskeperspektiv og et relasjonelt perspektiv, men den følges ikke opp i anbefalingene om innhold i framtidige utdanninger Vanskeperspektivet fremstår som det dominerende perspektivet, og det er i liten grad i i tråd med gjeldende politiske føringer og mål for dagens og framtidens barnehage og skole, samt med forskning nasjonalt og internasjonalt om inkluderende opplæring.

Ekspertutvalget tar dermed ikke opp grunnleggende spørsmål knyttet til spesialpedagogikk som vitenskapsfag og profesjonsfag. De unnlater også å drøfte og foreta en egen vurdering av spesialpedagogikk sett i forhold til spesialundervisning, tilpasset opplæring, likeverdig opplæring og inkludering. Forskerforbundet mener dette ikke er et godt nok grunnlag for å vurdere kompetanse og utdanning i spesialpedagogikk i et bredt perspektiv.

Kapittel 3 Samfunnets behov for spesialpedagogisk kompetanse

Prinsippene om tilpasset og inkluderende opplæring er viktige utfordringer i barnehagen og skolen og må dermed også være det for lærerutdanningen. Variasjoner i spesialpedagogisk kompetanse og kvalitet kan blant annet skyldes ulike utfordringer knyttet til en sammensatt elevbefolkning. I kapittelet refereres det til innspill fra Norsk logopedlag om at logopedtettheten er for lav, noe som gjør det vanskelig å bygge opp nødvendig spisskompetanse i kommunene (s 35). Dette samsvarer ikke med Ekspertgruppens forslag om å legge utdanning i logopedi til kun tre av landets fire store regioner. Utdanningstilbudet i logopedi må begrunnes med utgangspunkt i samfunnets behov heller enn tilgang på praksisplasser. Muligheten for logopedpraksis er avhengig av organisering og tilrettelegging. Forskerforbundet

mener det bør være logopedutdanning i hver region og at det bør etableres et fullfinansiert logopedstudium i Trondheim, på lik linje med de øvrige logopedstudiene.

Bakgrunnen for etablering av det eksisterende studiet i logopedi ved NTNU var stor pågang fra kommuner i Midt-Norge og Statped midt grunnet prekær logopedmangel i regionen. At det i 2014 var 103 søkere til 20 studieplasser på et erfaringsbasert masterstudium ved NTNU, som i tillegg er et betalingsstudium (kr 120 000 per student), understreker behovet. Stortingsmelding 18 (2010-2011) «Læring og fellesskap» har fokus på spesialpedagogisk kompetanse for hele landet, noe som gjør det påkrevet å etablere logopedutdanning i Midt-Norge. NTNU har allerede solid vitenskapelig kompetanse på høyt internasjonalt nivå på aktuelle fagområder (fonetikk, lingvistikk, anvendt språkvitenskap, adferds- og nevrovitenskap og pedagogikk) og samtidig god forankring i praksisfeltet, bl.a. gjennom samarbeid med Statped midt og Logopedisk senter i Trondheim.

Kapittel 5. Ekspertgruppens vurdering av samfunnets behov for spesialpedagogisk kompetanse

Ekspertgruppens vurderinger er som nevnt i stor grad knyttet til kompetanse i forhold til ulike kategorier vansker, og får i liten grad tatt grep om den kompetansen som spesialpedagogikken besitter i forebyggende, didaktisk og relasjonelt arbeid.

Forskerforbundet ønsker en klarere definisjon av hva spesialpedagogisk kompetanse er og betydningen denne kompetansen har for sosialisering, inkludering med mere , ut over det å arbeide med individuelle problemer.

Forskerforbundet støtter forslaget om å styrke SEAD.

Kapittel 6: Framtidige utdanninger: Lærerutdanningene - ekspertgruppens anbefaling

Forskerforbundet slutter seg til forslaget om at spesialpedagogisk kunnskap får en større plass i lærerutdanningene.

Kapittel 7 Framtidige studier: Spesialpedagogiske utdanninger – ekspertgruppens anbefalinger

Forslaget om spesialpedagogikk i all lærerutdanning må inn på et langt mer konkret og forpliktende plan. Det vil kreve et mer begrunnet og detaljert drøfting av hva dette betyr i utdanningen. Utvalget viser til «spesialpedagogisk basiskompetanse», men trekker ikke ut noen konsekvenser hva det betyr i den praktiske utdanningen. Hva er det ved praksis som skaper mer kvalitet i den spesialpedagogiske utdanningen, hvilke kriterier skal en slik praksis vurderes på bakgrunn av og hvordan skal den brukes i utdanningen? Disse spørsmålene skulle vi gjerne sett at utvalget gikk nærmere inn på og grunnnav.

Det er grunn til å tydeliggjøre det store behovet det er for å gi spesialpedagogikk og spesialpedagogiske perspektiver atskillig større plass i lærerutdanningene. Skal skolen være til for alle, må lærerstudenter innenfor den ordinære lærerutdanninga få anledning til å fordype seg innenfor spesialpedagogisk arbeidsfeltet.

Forskerforbundet støtter ikke forslaget om begrenset undervisningskompetanse for personer med bachelor- eller mastergrad i spesialpedagogikk, men uten pedagogisk grunnutdanning. Spesialpedagogens samlede utdanning må alltid legges til grunn for vurdering av deres aktuelle undervisningskompetanse.

På s. 16 i sammendraget i rapporten går Ekspertgruppen inn for at det opprettes et nordisk/internasjonalt samarbeid innenfor spesialiseringene synspedagogikk og døvblindhet. Samtidig anbefaler de at det ikke skal være en mastergrad innen synspedagogikk nasjonalt. Dette finner vi å stå i et motsetningsforhold til hverandre og Forskerforbundet anbefaler at det etableres et tilbud om mastergrad innen synspedagogikk i Norge.

Kapittel 8 Forskning innenfor det spesialpedagogiske fagområdet

Forskerforbundet slutter seg til anbefalingene om å styrke fagmiljøene for å bedre mulighetene for ekstern finansiering til spesialpedagogisk forskning.

Forskerforbundet anbefaler at forskningsinnsatsen i større grad enn i dag rettes mot mulighetene for å bryte ned grenser og barrierer i barnas og elevenes læringsmiljø. Vi slutter oss her til høringsuttalelsen fra NFU; Norsk forbund for utviklingshemmede som understreker at utfordringene på det spesialpedagogiske feltet gjelder spørsmål om inkludering, likestilling og tilgjengelighet (s.37).

Kapittel 9: Hvordan oppnå helhet og sammenheng mellom forskning, utdanning og yrkesutøvelse?

Forskerforbundet beklager at Ekspertgruppen ikke har prioritert å behandle dette sentrale punktet i mandatet annet enn rent summarisk. det kan synes som om det i rapporten konstrueres et skille mellom forskning og internasjonalisering på den ene siden og praksisnær og praksisrelevant forskning og kunnskapsutvikling, jf PRAKUT, som Statped representerer, på den andre siden (s. 121).

Forskerforbundet bidrar gjerne med innspill til hvordan en skal oppnå helhet og sammenheng mellom forskning, utdanning og yrkesutøvelse og vil oppfordre Kunnskapsdepartementet til å vurdere hvordan Statpeds faglige og vitenskapelige ressurser og plassering i praksisfeltet aktivt kan utnyttes i et nasjonalt og nordisk samarbeid om spesialpedagogisk utdanning, forskning og profesjonsutøvelse. Vi anbefaler innovativ bruk av SAK-prinsippet, med planmessig samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon innen det spesialpedagogiske fagfeltet til beste for brukerne.

Med vennlig hilsen
Forskerforbundet

Bjørn T. Berg
Fagsjef

Kari Folkenborg
Rådgiver

Vedlegg 1: Statpeds bidrag i spesialpedagogisk utdanning og forskning

Forskerforbundet anser at rapporten underkjenner betydningen av Statpeds nåtidige og framtidige bidrag i spesialpedagogisk kunnskapsutvikling og utdanning til beste for brukerne. Likeverdig opplæring og inkluderende læringsmiljø ligger til grunn for Statpeds arbeid med forskning og utvikling/innovasjon i det spesialpedagogiske praksisfeltet.

Vi vil peke på at Statped er en virksomhet som i dag har 23 medarbeidere med førstekompetanse/doktorgrad innen spesialpedagogikk. Om lag 10 medarbeidere er i ferd med å gjennomføre et Ph d-arbeid innen spesialpedagogikk.

Forskningsarbeidene er gjennomført både i Norge og internasjonalt. Medarbeiderne i Statped publiserer forskning og fagartikler i nasjonale og internasjonale publikasjoner, deltar i internasjonale fagnettverk og har et omfattende samarbeid med universitet og høyskoler i Norge og internasjonalt. Innen enkelte fagområder har Statpeds bidrag vært en forutsetning for utvikling og gjennomføring av spesialpedagogiske studier. Med utgangspunkt i Statpeds oppgave som kunnskapsutvikler i praksisfeltet, har Statped hatt ansvar for forskningsprosjekt i NFR-programmet PRAKUT (2008-2012). I NFR-programmet FINNUT arbeider Statped nå med et forprosjekt for et forskningsstøttet innovasjonsprosjekt om Statpeds samarbeid med kommuner og fylkeskommuner om systemrettet spesialpedagogisk arbeid.

I tråd med Meld St 18 *Læring og fellesskap* (2010- 2011) heter det i Prop 1S 2014-2015 (Kunnskapsdepartementet 2014) at Statped i 2014 skal slutføre en FOU-strategi som skal gi grunnlag for « å prioritere kva område Statped skal satse på innaforsking og utvikling» (2014-2015:91).

Vedlegg 2: Påpeking av feil og mangelfull informasjon om aktiviteter ved Høgskolen i Bergen

Ekspertgruppen har gjennomgått de spesialpedagogiske utdanningene i Norge og intervjuet også fagpersoner ved HiB. Informasjonen er imidlertid ikke videreformidlet korrekt.

a) Studietilbudene i spesialpedagogikk ved HiB

Våre kommentarer til *Tabell 4.1*. Spesialpedagogiske utdanninger i Norge studieåret 2012-2013, s. 43. **Enkelte utdanninger ved HiB er utelatt og andre ikke beskrevet riktig.**

Tabell 1 Kommentarer til og oppretting av feil og mangler i rapportens Tabell 4.1

Hentet fra rapporten:		Våre kommentarer:
UH-institusjon	Navn på studiene	
HiB	- Atferdsvansker (30 stp emne på bachelornivå) - Tilpasset opplæring og spesialpedagogikk for barn (30 stp – emne på bachelornivå) - Tilpasset opplæring og spesialpedagogikk for ungdom (30 stp – emne på bachelornivå) - Syn for lesing og læring (30 stp – videreutdanning for pedagoger) - Synsnevrologiske vansker og syns-pedagogisk metodikk (30 stp)	Alle videreutdanningene i spesialpedagogiske emner ved HiB krever en avsluttet pedagogisk utdanning eller tilsvarende, minst på bachelornivå. Videreutdanningene bygger på grunnutdanninger. «Syn for lesing og læring» (30 stp) er del 1 i en videreutdanning innen synspedagogikk. Bare pedagoger som har fullført del 1 eller er synspedagog fra annen institusjon er aktuelle for del 2 «Synsnevrologi og synspedagogisk metodikk» (30 stp). (Brukt ukorrekt tittel på studiet.) I tillegg til videreutdanningene har HiB en fordypningsenhet i Tilpasset opplæring og spesialpedagogikk på 4. året i Grunnskolelærerutdanningen. 30 stp
Riktig liste for tilbud ved HiB:		
HiB:	<u>Fordypningsenhet i GLU:</u> Tilpasset opplæring og spesialpedagogikk (30 stp på 4. året) <u>Videreutdanninger:</u> - Atferdsvansker (30 stp - videreutdanning) - Tilpasset opplæring og spesialpedagogikk for barn (30 stp – videreutdanning for pedagoger på barnetrinnet og i barnehage) - Tilpasset opplæring og spesialpedagogikk for ungdom (30 stp – videreutdanning for pedagoger på ungdomstrinnet og i	

<i>videregående)</i>   - Syn for lesing og læring, Syn del 1 (30 stp – videreutdanning for pedagoger) - Synsnevrologi og synspedagogisk metodikk, Syn del 2 (30 stp - <i>Etter fullført Syn del 1 eller synspedagogutdanning</i>

På s. 86 hevder ekspertgruppen at kun NTNU tilbød synspedagogikk i 2012-2013, og på s. 116 vises det til at HiB planlegger et videreutdanningstilbud i Syn for lesing og læring, 2014.

HiB gjennomførte 2 x 30 sp i synspedagogikk i 2012 og 2013. Den ene var «Synsnevrologi og synspedagogisk metodikk» som selvsagt hadde stort fokus på ervervet hjerneskade. En tematikk ekspertgruppen mener det ikke finnes spesialpedagogiske utdanningstilbud på i Norge.

b) Utelatt forskning på spesialpedagogisk tematikk ved HiB

Ekspertgruppen lister opp spesialpedagogisk forskning ved ulike institusjoner, men nevner ikke forskning ved HiB, avd. for lærerutdanning:

Tabell 2

FoU-prosjekter ved HiB som er utelatt i Tabell 8.3

HiB	Fou-prosjekter
Forskningstema innen det spesialpedagogiske fagfeltet	Spesialundervisning og tilpasset opplæring - <i>Kartlegging og kunnskapsutvikling på konsentrasjonsvansker</i> - <i>Forhindre og forebygge skoletrøtthet gjennom bedre tilpasset opplæring</i> Synspedagogiske tema - <i>Barns funksjonelle syn – synsforstyrrelsers innvirkning på læring</i> - <i>Omfang og konsekvenser av synsvansker etter occipitalskader</i> Annet - <i>Lesson Study som modell for utvikling av lærerprofesjonalitet</i>

c) Mangelfull informasjon om forskerkompetanse innen synspedagogikk

Det er riktig at det foregår lite synspedagogisk forskning i UH-sektoren, men i tillegg til ett post-doc-prosjekt ved UiO, s. 135, har HiB en førsteamanuensis som forsker på feltet.